

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

De S. Martino Confessore Primo Abbate Belli-Fontis, Nunc Vallis-Paradisi In
Legionensi Regno Hispaniæ. Commentarius Historicus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A giso concessa fuisse, existimans : unde merito colligas, sanctum Episcopum veterum canonum observantissimum fuisse. Sed et aliam ex bonis, ut apparet, propriis, cum eam pro salute sua et parentum fecisse se dicat, hæredibusque interdicat, ne eam infringere audeant, ecclesiæ S. Gaudentii donationem fecit, quæ adhuc existat, et in sancti Episcopi memoriam ex eodem Carolo pag. 285 et seq. hæc transcribitur : est vero hujusmodi : Ego in Dei nomine Adelgisus, gratia Dei sanctæ Novariensis ecclesiæ episcopus, propter salutem dixi : Considerante me Dei omnipotentis misericordia, quod pro remedio animæ meæ vel parentum meorum, ut mihi in æterna vita ad salutem proficiat : necesse est semper illud agere, unde hic et in futuro sæculo plena apud omnipotentem Deum maneant merces.

quædam in ecclesiam suam

9 Proinde ego, qui supra, Adelgisus episcopus judico, atque instituo et per præsentem cartulam judicati confirmo, id est, curtem meam dono, coltile, quod habeo in fine, vel fundo vici Cisti subterioris, vel in ejus territorio, seu et casas massarietas, quas habeo in nostro vico Cisti et mihi advenerunt ex rebus de banno Adeldardi ex genere Francorum, seu et de aliis hominibus, id est, casis, curtis ædificiis, ortis, campis, areis, pratis, vineis, silvis, pascuis, astalaris, aquationibus, vicinalibus, cultilibus, vel incultilibus, divisis aut indivisis, mobilibus, vel immobilibus, seseque moventibus, puteo, usu putei, extrinsecis, vel intrinsecis, casis, accesso, vel ingresso : omnia, et in omnibus, et in integrum curtem dono, coltile, seu, et massarietas quantascumque in nostro vico Cisti mihi per cartulam et comparationem, aut per quævis ingenio, ibidem acquisivero, judico, atque instituo ego qui supra Adelgisus episco-

pus canonicæ S. Gaudentii (S. Laurentii male apud Ughellum legitur) quæ est fundata foris murum civitatis Novariæ, ubi corpus sanctum ejus requiescit.

AUCTORE J. B.

10 Et volo, ut ipsi canonici, qui ibidem pro tempore fuerint, habeant et frui debeant nostris rebus ; et exinde vestimentum et calceamentum procurare debeant, ut mihi in æterna vita ad salutem proficiant. Et hoc volo atque instituo, ut defensionem tantummodo habeant a Pontifice, qui pro tempore in civitate Novaria fuerit. Nam alia repetitio ab eodem pontifice nihil obtineat ; sed hoc volo, ut meum factum, sicut superius legitur, perennis temporibus firmum, et stabile permaneat, et non liceat nolle, quod volui ; sed quod semel a me factum, vel conscriptum est, omni in tempore inviolabiliter conservari promitto. Et si ullus de hæredibus, vel parentibus meis contra hoc meum factum ire quomodocumque voluerit, non valeat vindicare, quod repetiit ; sed sit culpabilis auri una cum soc. fisco lib. quinquaginta, et hoc meum factum firmum, et stabile debeat permanere. Actum intra civitatem Novariæ.

munificentia

11 Ego Adelgisus ac si indignus episcopus hanc cartulam donationis a me factæ, vel roboratæ manu propria subscripsi ; et honorum hominum roborare decrevi. Signa... manuum Ragimberti Franco et Vasallo Domi regis.... Signum... manus. Ego.... Vhildritus presbyter suscrip. Ego Crembertus rogatus subscripsi. Ego Ansfredus presbyter in hoc judicatu manu propria... subscripsi.... Ego Basiliscus presbyter in hoc judicatu manu mea scripsi. Ego Julio notarius scriptor hujus cartulæ judicati scripsi, post tradita complevi, et dedi etc.

E documenta.

DE S. MARTINO CONFESSORE

PRIMO ABBATE BELLI-FONTIS, NUNC VALLIS-PARADISI

IN LEGIONENSI REGNO HISPANIÆ.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§ I. Notitia monasterii veteris ac novi, ubi præfuit, cultumque obtinuit : ejus memoria in Martyrologiis, cultus et officia Ecclesiastica : gesta unde referenda.

ANNO MCLII. Situs ac nomina monasterii,

Hujus loci notitiam, quæque de ejusdem primo abbate, S. Martino, novimus, fere omnia habemus ex illustrissimi Angeli Maurique, Pacensis episcopi, sui Ordinis Cisterciensis Annalibus magna fide conscriptis. Hoc teste ad annum Christi 1157, cap. 5 num. 1, monasterium BELLI-FONTIS, hodie VALLIS-PARADISI prope Peleas inter Zamoram, Salmanticamque (regni Legionensis civitates) situm est in diocesi Zamorensi. Deinde Octobris Tomus III.

ibidem num. 8, Nomen, inquit, a fonte proximo mutuatum BELLI-FONTIS vocabulum fecit. Id varie mox retentum, omissumve, et convicino castro non raro cedens, SANCTA MARIA, nunc DE BELLO-FONTE, nunc DE PELEIS, dicta vulgari usu : tandem mutato loco, prorsus evanuit, atque in VALLEM-PARADISI mutuatum est Ferdinandi Legionensis regis jussu, quod suo loco et tempore dicemus. Interim adnoto, eundem Ferdinandum, cum translationem privilegio suo munit, primitiva vocabula expressisse, dum ait : 119 « Abbas

AUCTOR
C. S.

» Abbas et monachi monasterii de Bello-fonte,
» quod Peleas generaliter appellatur, Ordinis
» Cisterciensis. » *Sed de his pluribus infra.*

cujus primus
abbas

2 *Ejusdem loci primus abbas Ordinis Cisterciensis, etsi certus ejus sit et antiquus cultus, admodum paucis notus est martyrologis, e quibus Chrysostomus Henriquez in Martyrologio Cisterciensi eum hodie primo loco cum sequenti elogio annuntiat:* In Hispania S. Martinus abbas, sanctissimi patris Bernardi discipulus, quem Alphonsus imperator in obscurissimo antro seminadum, seque flagellis crudeliter cadentem invenit: quo spectaculo commotus pius princeps monasterium, quod hodie celeberrimum est, et VALLIS-PARADISI nomen obtinet, construxit, ibidemque sanctum Virum abbatem praefecit. Qui familiae Dominicae pastor constitutus sollicite curam gessit, vitaeque illi integritas mirabilis fuit, et in perferendis omnibus spiritualis militiae adversitatibus invicta animi fortitudo: totque tam in vita, quam in morte, claruit miraculis, ut Sanctorum numero sit adscriptus.

in paucis
Martyrologis

5 *Brevius illum eodem die memorat Hugo Menardus in Martyrologio Sanctorum Ordinis Benedictini, In Hispania, inquit, sancti Martini abbatis. Non alium autem hic, quam Bellifontis Abbatem designari, constat ibidem ex lib. 11 Observationum, ubi eadem fere, quae ex Henriquezio mox retuli, omisso tamen rectius S. Bernardi magisterio, annotavit. Henriquezium sic secutus est Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino ad eundem diem, ut primam elogii partem mutaverit, ita orsus: In Hispania S. Martini, abbatis Vallis-paradisi. Martinus, vir praecleari nominis et admirandae virtutis, tenella etiamnum aetate promissis illectus Euangelicis, relictis parentibus, insalutatisque amicis, cucullo se abdidit, et absolutum perfectionis magistrum, doctorem nostrum mellifluum (S. Bernardum Claravallensem abbatem) indeptus, dignissimus postea visus est, qui in Hispanias usque mitteretur. Quem cum Alphonsus etc. fere ex Henriquezio.*

hoc die annuntiatur duplici de causa.

4 *Eundem denique sanctum Abbatem Joannes Tamayus in Martyrologio suo Hispanico, hoc pariter die sic celebrat: Bello-Monti, (imo Bello-fonte) apud Zamoram in Hispania Citeriori, sancti Martini, abbatis Cisterciensis (adde Ordinis) qui cum primus abbatibus illius cœnobii infulas induisset, bonis operibus insudando, ad fulgentem gloriae clamydem evolavit. Hoc aliaque jam data elogia examinabo inferius. Apud alios martyrologos hujus Sancti memoriam hoc die non legi, ne apud Philippum Ferrarium quidem, nec apud sagacissimum Sanctorum indagatorem, Castellatum. Duplici autem titulo ille ad hunc diem Martyrologis inscribi poterat, natalis scilicet seu obitus, et translationis, quam eodem die contigisse, eodemque Officio ab Hispanis Cisterciensis Ordinis alumnis recoli, mox videbimus. Eundem tamen Martyrologium Cisterciense, inter Monastica ad calcem Romani, a Benedicto XIV Papa aucti et castigati, editum postridie sic primo loco memorat: In Hispania sancti Martini abbatis Vallis Paradisi, Cisterciensis Ordinis, sanctimonia et miraculis clari. Mutati diei ratio est, quod ex infra dicendis ejusdem Sancti Officium, dum ad universum Cisterciensem Ordinem extensum est, diei 8 Octobris fuerit affixum.*

5 *De insigni illius cultu Manricum ad annum*

Christi 1132, cap. 4 audiamus. Miracula (ait ibi num. 2) testantur antiquae tabulae, tam viventis, quam vita jam defuncti, seu translati ad meliorem, quibus non solum ipsius propria capella [in qua] per multos annos mansere cineres Sancti, sed fanum ipsum constructum post annos aliquot, decorari conspicitur, atque ad altare majus affixae imagines, non minus ex antiquitate venerandae, quam ex situ. Ibi complures sanitati restitutos ex variis morbis, atque ipsum Sanctum imponentem singulis manus, tum flagris se cadentem, orantemque; atque id genus alia per picturas (ignorantium hominum libros) miracula et virtutes exprimentes, cernere licet. Haec ibi.

D
De cultu ejus
constat ex
anathematis
et picturis
publice ex
positis.

6 *Tum rursus num. 9 subdit: Festum B. Martini celebratur non solum in proprio ejus monasterio, sed in tota alma Hispaniarum Congregatione (scilicet Ordinis Cisterciensis) die septima mensis Octobris, qua simul obitus et translatio contigere: qua item die ipsius mentionem faciunt Martyrologium Monasticum et Menologium Sanctorum Cisterciensium, Joannes abbas, et Missale antiquum Ordinis, Auber-tus Mireus, et alii recentiores. Ex his quaedam breviter per anticipationem dicta, reliqua fusius dicemus suis temporibus. Translatio, quia in eundem diem incidit, non habet peculiarem celebritatem. Praedictam autem Officii extensionem primum contigisse anno 1340, docet in Appendice ad tom. IV eorumdem Annalium, seu in Serie abbatum Palaciolensium, sub Mancio, quadragesimo octavo abbate, num. 5 dicens: In hoc capitulo (anni 1340) celebrari jussum festum S. Martini, primi Vallis-paradisi abbatis, per totam observantiam, quod hactenus, neque id a multis annis, solum in propria ecclesia celebrabatur. Laudatum Officium habere suas Lectiones proprias, discimus ex eodem Annalista, dum ibidem num. 5 praemisit octavam ejusdem Lectionem, quae de S. Martini corporis translatione agit, quam et ego ex ipso recitabo inferius.*

et ex Officio
hoc die in
Congregatio-
ne Hispanica

7 *Scriptis ista Manricus sub medium saeculum xvii, quo fortasse tempore sola Hispanica Cisterciensium Congregatio, de qua sola ille ibi meminit, annum istud S. Martini Officium celebravit. At ineunte saeculo xviii, extensa fuit ad universum S. Bernardi Cisterciensem Ordinem facultas eundem S. Martinum Officio ritus duplicis quotannis honorandi. Ita didici ex decreto sacrae Rituum Congregationis Romanae, edito die 15 Augusti anni 1701, unaque cum aliis ejus generis decretis ab eadem sacra Congregatione in gratiam ejusdem Ordinis concessis, a Clemente XI Papa die 23 Septembris anni 1710 confirmato; quod praefatum legitur Proprio Sanctorum, ad usum monialium dicti Ordinis, quae Romano Breviario utuntur, anno 1759 Molinis in Gallia vulgato. Translatus hic est cultus in diem post-erum, octavam scilicet Octobris, quia dies 7 impeditus erat festo pariter duplici de S. Justina virgine martyre Patavina.*

alteroque ritus
duplicis
postridie cele-
brando

8 *Officium autem S. Martini ibidem fit ex Communi Confessorum non pontificum: Lectiones 1 Nocturni sumuntur ex Scriptura Occurrente; secundi Nocturni ex Sermone S. Bernardi in festo S. Martini episcopi: tertii Nocturni ex Evangelio S. Matthaei: Dixit Petrus ad Jesum etc.; cum Homilia ejusdem S. Bernardi de Colloquio Simonis cum Jesu: Nemo sanae mentis etc.:*

toti Ordini
ineunte saeculo
xviii con-
cesso.

Oratio

A *Oratio denique hæc est* : Exaudi, Domine, populum tuum tota Tibi mente subditum, et beati Martini abbatis supplicatione custodi, ut corpore et corde protectus, quod pie credit, appetat, et, quod juste sperat, obtineat. Per Dominum etc. *Ex hæcenus dictis dicendisque in dubium revocari nequit legitimus S. Martini hodierni cultus, eaque ratione ille vere dici potest, ut supra dicit Henriquezius, Sanctorum numero adscriptus : verum nescio, an id per formalem a summo Pontifice canonizationem factum sit, ac proinde quam vere Henriquezius in Fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib. II, distinct. 26, cap. 24 dixerit : Diploma canonizationis ejus extat Romæ in Vaticano.*

Si qua exstiterit ejusdem Vita antiqua,

9 *Exstitisse aliquam hujus sancti Abbatis Vitam, colligit Henriquezius in Menologio Cisterciensi ad hunc diem, ex adductis de eo hisce Seguinii verbis* : Unde et multis in vita et post mortem emicuit miraculis, sicut in ejus Historia legitur. *Sed nonne Historia nomine Seguinus designasse potuit proprias illius Officii Lectiones, quas, cum mihi ad manum non sint, nequeo cum ceteris Seguinii dictis ab Henriquezio relatis conferre; id tamen dicere licet, in octava ejusdem Officii Lectione, ex Manrico inferius describenda, expressam de miraculis ab eo Sancto, dum viveret, patris exstare mentionem. Adhæc, ut sit, Philippus iste Seguinus, monasterii Chalisii, seu Caroliloci, diocesis Sylvanectensis in Gallia, monachus ac Prior, vixit sæculo XVI, vivebatque etiam anno 1590, teste Carolo de Viseh in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Cisterciensis, in qua et illius elogium datur, et inter ejusdem Opuscula inedita Catalogus Sanctorum Beatorumque universi Ordinis Cisterciensis, eorumdemque Vitæ plurimæ laudantur.*

ca dudum perisse videtur.

10 *Ponamus ergo, aliquam S. Martini Bellifontani abbatis Vitam, quæ Seguinto præluxerit, vere exstitisse; nihilo minus dubium erit, cujus illa temporis, cujus fidei fuerit, cum inter S. Martini obitum, Seguinique ætatem quatuor sæcula intercesserint, quorum quoto illa Vita scripta fuerit, nescitur. Porro si qua unquam, qualiscumque illa demum fuerit, Vita exstitit, videtur a solo Seguinto visa fuisse (cum hanc ex eo solo alii laudent) ac Henriquezii tempore aut jam perisse, aut latuisse, cum ipsemet in Menologio dicat : Hujus Sancti (Martini) festività in universa Congregatione Hispanica hac die solemniter recolitur, solemnissime recoleretur, si Historiam vitæ ipsius, quam Philippus Seguinus penes se habuit, Hispani obtinere potuissent. Nec notior ea fuit Tamayo, dum ad Martyrologium suum Hispanicum hoc die annotavit : Ejus Acta penes se habuit Philippus Seguinus; sed nostrorum dispendio perierunt. Frustra igitur pro eadem obtinenda laborarem, proindeque cogor solum ea, quæ recentiores, ac in primis illustrissimus Manricus, Pacensis in Hispania episcopus, in sui Cisterciensis Ordinis Annalibus, de hoc sancto Abbate scripserunt, colligere, quantumque per monumentorum penuriam licebit, illustrare.*

§ II. Sancti cognomen ac patria : susceptum sacerdotium : præfectura in hospicio pauperum : additum huic monasterium Ordinis Cisterciensis, gestaque ab ipso ibidem prælatura : illius obitus ac primi successores.

AUCTORE
C. S.

Martinus, teste supra laudato Manrico ad annum Christi 1157, cap. 3, num. 1, fuit cognomento Cimis, genere nobilis, patria Zamorensis, jamque sacerdos, ac pio cuidam peregrinorum hospicio præfectus, dum Cisterciensia Instituta complexus est. De cognomento Cidis constat tam ex charta donationis Alphonsi VIII, alius VII, Castellæ et Legionis regis, quam ex inscriptionibus, quas suis locis recenseo. At unde id cognomen accepit, nemo explicat. Floruit quidem in Hispania post medium sæculum XI famosus bellator Rodericus, multis victoriis de Maurorum regibus relatis clarus, ab iisque voce Arabica Cid, quæ Ducem, Gubernatorem, Regulumque sonat, salutatus, unde et id cognomen retinuit : verum huic Cido unicum filium fuisse lego, ante patrem in pugna casum, duasque filias; nec existimo, censuisse Manricum, Martinum ex illius posteris fuisse, quod ex Roderici historia minime verisimile est; ac multo malo credere, Martino cognomentum Cidis aliunde obtigisse.

Cognomento Cidis fuit, gente Hispanus,

E

12 *Hinc nihil quoque habeo, quod pro ejusdem generis nobilitate confirmanda proferam, nisi quod non incongruum nobilitati patrimonium ei fuisse videatur ex iis, quæ de erecto, cui præfuit, pauperum hospicio infra dicemus. Pro Hispana illius patria favet cognomentum Cidis, seu Cid, pro natali autem solo Zamorensi tum ejusdem in Zamorensi diocesi tam ante, quam post susceptum Cisterciensium Institutum habitatio et obitus, tum in postremo illius epitaphio, suo loco recitando, Zamorensium gloria appellatio. Tamayo in Annotatis ad Martyrologium Hispanicum hoc die 7 Octobris, eundem natiuitate Gallum potius existimasse videtur, Martinus, inquit, sancti patris Bernardi discipulus, qui ex cognomento Cid origine Hispanus creditur, ab ipso sancto patriarcha cum Ægea, Bernardo et Petro Pictaviensi in Hispanias dimissus, ut Ordinem Cisterciensem inter Hispanorum militum agmina extenderet. Fortasse ejusdem opinionis fuit Bucelinus, qui verbis num. 5 relatis dicit, Martinum in tenera ætate monasticam vitam amplexum, sub S. Bernardo Claravallensi abbate tantum profecisse, ut dignissimus visus fuerit, qui in Hispanias usque mitteretur. Verum hi nituntur Seguinii loco, infra recitando, non admittendo.*

ac verisimilius patria Zamorensis, non Gallus.

F

15 *Redeo ad Manricum, de S. Martino, jam viro, ac verisimiliter tum etiam presbytero, sic prosequente* : Eum locum (in quo monasterium Bellifontis postea fuit edificatum) speluncam latronum olim... primum quidem in domum orationis,

Jam sacerdos, pioque pauperum hospicio

AUCTOR
C. S.

orationis, mox, junctis sociis, in transeuntium hospitium, commutaverat: inde Hispano vocabulo ALUERGUERIA, quod in eo peregrini suscipiuntur, vocitatum. Confratribus (sic enim vocabantur) præsidebat Martinus; illi pauperibus devote ministrabant; et erant xenodochio possessiones, de quibus pauperes Christi sustentarentur. Extat (in archivis Vallis paradisi notat in margine) Rescriptum Innocentii Papæ tertii, post septuaginta annos expeditum, quo recensitis non paucis possessionibus, hæc verba subjiciuntur: « Quæ omnia idem monasterium » (scilicet de Peleas, a loco vicino sumpto vocabulo « priusquam Cisterciensium fratrum Institutum susciperet, possidebat. » Quibus videas, et præcessisse ibi aliqualem conventum fratrum, confratrumve, quibus cura immineret peregrinorum; nec defecisse dotem pro necessariis, juxta tenorem et normam susceptæ vitæ. Hactenus ille.

inseverentibus
presidens,

B 14 An dictum locum fuisse olim speluncam latronum, ex sola traditione populari aut inquilinorum, an ex aliquo monumento, probare antiquo Ms. testimonio, Annalista affirmaverit, non lubet mihi divinare: sed fuisse ibidem aliquod pium peregrinorum pauperumque hospitium, habemus ex supra laudata dandaque Alphonsi VIII, aliis VII Legionensis regis charta, in qua ille Aluergueria nova de Peleis appellatur. Aluergueria enim, seu Albergueria, Hispanum vocabulum, id sonat Latine. Recte item ex allegatis Innocentii III verbis statuit, fuisse ibidem, antequam locus iste Cisterciensibus se subdidit, quemdam conventum seu pium contubernium, suis dotatum possessionibus; quorum autem potius credamus, quam piorum virorum, qui eidem hospicio vel xenodochio inserverent? Certe laudata rex Alphonsus eundem locum, dum ad Cisterciensium transit, Aluergueriam, ut dictum est, vocavit, et Martinum, veluti ejusdem præfectum primo loco nominavit, et huic addidit Confratres suos, et monachos Cistercienses (tum scilicet a Martino recens eo accitos) qui cum eo sunt, inquilini, in conventu in Aluergueria nova de Peleis. Verba lege infra a num. 17.

Zamorensis
episcopi opera

C 15 Pergo cum Annalista, cujus verba solum summam hic referam. Dum itaque Sanctus huic suo xenodochio, quod ipse suo ære fundaverat, auctoratæ, religiose præerat, sanctioris vitæ incensus desiderio, motusque recenti exemplo monasterii Morerolensis, quod in eadem Zamorensi diocesi, sexto ab ea civitate lapide ad ripam Ezlæ fluminis situm (de quo vide plura ad annum 1151, cap. 8 et sequenti) a Benedictinis Institutis ad Cisterciensia nuper transierat, Bernardum Zamoremensem episcopum convenit, flagitans, ut suam hic auctoritatem apud S. Bernardum Claravallensem abbatem interponat pro aliquot ex illius monachis e Claravalle, si fieri posset, obtinendis, quorum exempla vitæque rationem ipse cum suis æmularetur. Quod ut facilius ab episcopo impetraret Martinus, spondet, se suasque susceptam pauperum curam minime dimisuros, sed monasticam observantiam cum consuetis charitatis officiis conjuncturos.

admisso Cisterciensi
instituto, præ-
esse pergit,

16 Adhæc observat Manricus, laudatum Bernardum episcopum patriâ Gallum fuisse (Petroricensis in Aquitania dicitur apud Florez, t. XIV Hispaniæ sacræ pag. 535 et sequenti) sanctoque Bernardo familiarem. Quidquid sit de hac familiaritate, episcopus pium Viri desiderium pro-

bans, ad S. Bernardum scripsit, illiusque sanctitatem, atque exploratam in regendis subditis prudentiam, sic commendavit, ut quatuor ab eo ex ipsa Claravalle obtinuerit colonos, qui ceteris vivendi normam verbis et exemplis traderent; confirmata Martino in extruendo monasterio præfectura, quam in suo xenodochio hactenus gesserat. Hos quatuor Annalista Egeam, Gerardum, Petrum Pictaviensem ac Bernardum nominat, et post S. Martini obitum in ejusdem monasterii regimen successisse affirmat.

D 17 Missionem autem hanc ac monasterii initia anno 1157 illiganda esse, probat ex sæpe laudata Alphonsi-regis charta, quam ab ipso ex monumentis monasterii Vallis-paradisi vulgatam hic subjicio. Ego Alphonsus, imperator Hispaniæ, una cum uxore mea Berengaria, grato animo et voluntate spontanea, pro Dei amore, et remedio peccatorum meorum, et ut vita nostra et successorum nostrorum, cum Dei adjutorio et Matris suæ, Virginis Mariæ, valeat melius prosperari, et devotione, quam habeo erga Martinum Cidis, quem inveni virum justum et sanctum, et gratia et devotione, quam habeo erga confratres suos, et monachos Ordinis Cisterciensium, qui cum eo sunt in conventu in Aluergueria nova de Peleis circa ecclesiam sancti Michaelis archangeli, quos inveni facientes vitam sanctam et honestam, dono et concedo prædicto Martino Cidis et confratribus suis, et monachis Ordinis Cisterciensium, quicum eo sunt in dicta Aluergueria in conventu, nunc et in perpetuum duas villas meas, quæ sunt desertæ et depopulatæ, quæ sunt in termino de Zamora, et vocantur Cubo et Cubeto.

probante ac
foundationem
augente Al-
phonso impe-
ratore Hispaniæ,

E

E 18 Et dono et concedo prædictas villas Martino Cidis, et confratribus, et monachis supra dictis, et successoribus eorum, jure hereditario.... Et mando prædicto Martino Cidis, et monachis, quod faciant ibi in prædicta Aluergueria unum monasterium Ordinis Cisterciensium ad honorem Virginis Mariæ, quod monasterium habeat jure hereditario in perpetuum prædictas villas cum suis terminis etc. Facta charta donationis Zamoræ, quarto Nonas Octobris, tempore, quo Guido Romanæ Ecclesiæ Cardinalis concilium in Vallisoletto celebravit, et ad colloquium regis Portugalliæ cum imperatore venit, m. clxxv. Subscriptiones regni procerum, quos plures fuisse, ait, prætermisit Manricus, suasque ad hanc chartam regiam observationes his verbis adjecit: Hinc primo videas sanctitatem Martini supra vulgarem, neque alias prædicandam a tanto principe. Videas secundo præcedentem conventum qualemcumque aliquorum confratrum probatæ vitæ, pauperibus ministrantium sub sancto Viro. Videas tertio associatos illis monachos, haud dubium, quin quos sanctus pater (Bernardus) miserat ad præsulis Zamorensis requisitionem. Denique videas designatum adventus annum, atque eo ipso monasterium mandatum construi.

cujus charta
hic datur

F

F 19 Hiscæ etiam nostras annotationes addamus. Recte ista observavit Manricus, si missionem a S. Bernardo excipias, quam etsi, aliunde verisimilem, ego minime negare velim, ex allegatis tamen Alphonsi verbis neque confirmare. Fuit porro Alphonsus iste ejus nominis VIII, aliis VII, Castellæ et Legionis rex, qui se Imperatorem Hispaniæ dici voluit, annoque

et illustratur,

1155

A 1153 talem coronari unguis fecit; ut apud Pagium in Critica Baronii ad eundem annum, alioque scriptores obvios videri potest. Berengarium, cuius Alphonsus ibidem meminit, Raimundi Berengarii, hujus nominis III Barcinonis ac Provinciae comitis, filiam, uxorem sibi duxerat anno 1124; cumque ipse ex Raimundo Burgundione, Gallæcie comite, natus esset, Cisterciensem Ordinem benigno prosequeretur affectu, ut Manricus ad annum 1151 jam observaverat ex Mariana lib. x, cap. 12, ubi ad propositum nostrum sequentia legere est: Bernardo Claravallensi... gentili suo in primis deditus erat (laudatus Alphonsus) eoque auctore plurima Cisterciensi familiae monasteria extruenda curavit, ac ferme, quæ hoc tempore toto illo Hispaniæ tractu magnificentissima locupletissimaque extant.

ex qua constat, ejusdem monasterii primordia

20 De anno mandatae extructionis monasterii constat ex adscripta Æra Hispanica MCLXXV, quæ cum vulgarem Christianam annis triginta et octo præcurrat, annum Christi 1157 designat. De Guidone S. R. E. Cardinale, Sedisque Apostolicæ ab Innocentio II Papa in Hispaniam legato, consulti potest laudatus Pagius ad annos B 1156 et sequentem; paucisque hic ex Papebrochio nostro ad diem 50 Maii in Commentario prævio ad Acta S. Ferdinandi III, Castellæ, Legionis etc. regis § 5 observasse juverit, Hispanis regibus olim satis familiare fuisse, regnorum suorum annos in chartis donationum, non tam numero signare, quam re aliqua ad omnem posteritatem memorabili; quod hic quoque observavit Alphonsus, concilium Vallisoletanum a Guidone celebratum, suumque cum Lusitanæ rege colloquium memorando.

ad annum 1157, non seriis, figenda esse.

21 Ex eadem denique apposita Æra Hispanica MCLXXV recte redarguit Annalista Cisterciensis eos, qui Belli-fontani monasterii primordia post annum 1162, aut etiam post 1180 differunt. Causam vero, seu occasionem, tantæ Cisterciensium scriptorum hac super re discordiæ natam ex eo conjicit, quod solum pauci, quatuor scilicet e Claravalle coloni a S. Bernardo ad novum istud monasterium missi fuerint, solum veteri loci præfecto parituri. Nam hinc factum, censet, ut de hujusmodi domus initia instrumenta discordent etiam antiqua, et quædam neque inter Claræ vallis filias nominent, quædam postponent; quippe non misso conventu ex Claravalle, sed paucis monachis, hisque alterius imperio subfuturis, vix tanti fuit, ut tempus adnotaretur. Quæcumque hujus dissensionis ratio sit, ex ejusdem datæ chartæ anno refutantur, quotquot istud Belli-fontis monasterium, non Claravallis; sed cujuscumque alterius, eo tempore posterioris; filiam esse, voluerunt.

Altorum de Sancti in juventute monachatu

22 A relictis haud parum diversa narrat Philippus Seguinus lib. III Sanctorum Ordinis Cisterciensis, cuius verba ex recensione Henriquezii in Annotatis ad Menologium hoc die, huc transcribo. Martinus, vir præclari nominis et admirandæ virtutis, atque sedulus Euangelicæ perfectionis sectator, in Valle-paradisi regni Castellæ, abbas, in ipsa tenera ætate sacris Euangelii promissis illectus, insalutatis amicis, relictis parentibus, rebusque charissimis repudiatis, religionem monasticam professus est, ut Christum pauperem, cælibem simul et obedientem, rectius imitaretur. Secundum hæc S. Martinus jam inde a tenera ætate monachus factus est: sed in quo monasterio, quamve Regulam

secutus? Cum non aliud monasterium hic nominetur, quam Vallis-paradisi, videri potest id ipse ex Seguinii sententia fecisse in eodem monasterio, quod Cisterciensis Ordinis semper fuit, nec nisi in meliorem situm translatum anno circiter post Sancti obitum octogesimo sic appellari cepit, sicut infra exponemus.

25 Nec assentiri etiam possum ipsimet Henriquezio, Bucelino ac Tamayo, qui, dum Martinum S. Bernardi Claravallensis abbatis discipulum faciunt, sensisse videntur, eundem in Claravalle Religiosæ vitæ rudimenta posuisse, et quidem in tenella ætate, ut addit Bucelinus. Duorum priorum verba habes num. 2 et 5, Tamayi num. 12. Prorsus quoque aliam condendi monasterii sive causam, sive occasionem iidem martyrologi allegarunt; visum scilicet ab Alphonsi rege S. Martinum, seminudum sese in obscurissimo antro flagellantem, eoque spectaculo sic commotum principem, ut ex ejusdem voto monasterium Cisterciense condi fecerit, eidemque illum præfecerit abbatem. Forsitan Martinus a non nemine S. Bernardi discipulus dictus fuit, non quod ab ipsomet eodem sancto patre monasticis disciplinis fuerit imbutus, sed quod ejusdem etiam tum viventis consentientisque Institutum suscepit, inque suum induxerit contubernium: idque alius magis proprio obvioque sensu interpretatus fuit de eodem per ipsomet sanctum patriarcham instituto et in Hispaniam misso.

AUCTORE C. S.

per S. Bernardum in Hispaniam missionem, causaque,

24 Deinde cum audisset, eo loci speluncam fuisse, quæ apud Manricum a S. Martino primum in orationis recessum, mox in pauperum peregrinorum hospitium, ac denique in Cisterciensis Ordinis monasterium conversa fuisse dicitur, nesciretque, qua id ratione factum esset; aliunde vero didicisset, inter tabellas in ecclesia Vallis-paradisi appensas, esse, quæ Sanctum Ilagris se cadentem (ut num. 3 dictum est) exhibet, fortassis ista Alphonsi in charta donationis verba, Pro... devotione, quam habeo erga Martinum Cidis, quem inveni virum justum et sanctum, sic exponenda putavit, ut Alphonsus eum se flagellantem invenerit, eaque re motus, quod ille expetebat, monasterium extruendum curaverit. Divinare equidem nequeo, an tabula ista a Manrico laudata quippiam præterea contineat, quod isti faveat opinioni, tantæve sit vetustatis, ut eidem aliquid possit ponderis addere: verum quæ hactenus ex Manrico produximus, multo majorem veri speciem præferunt. Atque hæc ex conjecturis dixisse sufficiat.

seu occasione conditi monasterii narratio improbat.

25 Cetera sancti Abbatis gesta latent, seu injuria temporis, seu veterum incuria, nisi quod ille suo pacto de non dimittenda xenodochii cura steterit, dum vixit. Xenodochium (inquit Annalista ad annum 1157, cap. 5, num. 9) abbatæ subjectum mansit per multa tempora; certe usque ad ultimos annos illius sæculi utriusque domi donationes factæ leguntur, huic per monachos, illi per confratres inhabitatæ, utrosque sub abbatis dispositione. Plura etiam peculiariter illius facta non tradidit Seguinus, qui ejusdem elogium, cuius primam partem num. 22 recitavi, generalibus solum laudibus conclusit hoc modo: In qua quidem vivendi ratione ille incredibili fervore mentis in oratione cum Christo sæpe pernoctavit, Deum omnipotentem in spiritu et veritate adoravit, multos Religiosorum hominum cœtus ad perfectiorem vitam verbo simul et opere traduxit: unde et multis in vita et post mortem

Reliqua ejusdem Sancti gesta ignorantur.

AUCTORE
C. S.
Mortur San-
ctus anno
1152.

mortem emicuit miraculis, sicut in ejus Historia legitur. *De hac Historia egi superius § 4.*

26 *Pretiosam sancti Viri mortem anno Christi 1152 illigandam esse, probat ibidem Annalista cap. 4, num. 1, incidisse, inquiens, in hoc tempus, MEMORIE produnt, quarum hæc verba: « Æra MXXC Pridie Nonas Octobris obiit Dominus » Martinus Cidis, primus fundator, et abbas » loci istius. » Data æra Hispanica anno Christi 1152 vere congruit, subductis ab illa annis 58, quibus hæc illum præcedit. Eadem æra etiam recte convenit cum octava Lectione officii proprii inferius danda, in qua et idem Christi annus signatur, et quindecim anni a monasterii fundatione usque ad illius obitum numerantur, ducto scilicet horum principio ab anno 1157, quo Alphonsi imperatoris chartam pro ejusdem monasterii fundatione datam vidimus. Conveniunt item inscriptiones, suis pariter locis recensendæ, quæ ipsius corpus per octoginta annos in primo suo sepulcro jacuisse memorant, dum inde primo translatum fuit.*

die 6 vel 7
Octobris,

27 *Sed an allegata a Manrico Memoria, quæ cujus ætatis sint, ille non explicavit, etiam diem obitus recte signavit? Si ita est, Martinus, contra ac Manricus ipsemet statuit, non die 7 sed 6 Octobris obiisse dicendus est; nam Pridie Nonas Octobris hunc, non istum, diem indicat. Aut igitur vitiosæ hæc in parte sunt istæ memoriæ, aut describentis vel typhothæ errore vitiatæ; in usque pro Pridie Nonas legendum est Nonis, aut sancti Abbatis mors uno die, quam alius creditur, maturanda. Ut sit, de anno non de die 6, consentit octava Lectio Officii Ecclesiastici, quæ apud Manricum loco citato, num. 5 sic habet: Transactis a fundatione domus quindecim annis, charos filios suos relinquens sanctitatis hæredes, et terram suam suis virtutibus decoratam, signisque mirabilibus ac innumeris beneficiis ditatam et illustratam, mundi despector, ejusque principis debellator, supra mundum ascendit, divitiis meritorum abundans, clarus triumphis, miraculis gloriosus, mensis Octobris, die septimo, anno Domini millesimo quinquagesimo secundo. Sacrum sui Patris sancti corpus filii ejus et fratres in ecclesia prioris situs honorifice condiderunt; ibique per octoginta annos est asservatum.*

completis in
prælatura
annis 15:
ejusdem pro-
ximi succes-
sores.

28 *Jam dixi supra, annos quindecim, qui a fundatione monasterii usque ad Martini obitum transacti dicuntur, inchoandos esse a Charta donationis Alphonsi imperatoris, data anno 1157, die 4 Octobris, a quo tempore si numeres usque ad diem 6 vel 7 ejusdem mensis Octobris anni 1152 annos quindecim biduo triduove completos reperies; proindeque recte se habent calculi in Officio proprio positi. Ceterum ex quatuor monachis Cisterciensibus, quos Martinum a S. Bernardo impetrasse dixerat Manricus, Egeam eidem successisse, ait, huic Gerardum, ac Gerardo denique Petrum, dictum Pictaviensem; subditque, Ea (fuit) Bernardi in Martinum reverentia, cui nullum subdiderit, nisi quos sciebat dignos præesse aliis; ea Hispanorum modestia monachorum, qui nullum unquam ex suis sibi præfecerint, quandiu missi a Bernardo perdurarent.*

§ III. Monasterii Bellifontani situs ac nominis mutatio : geminæ sacri corporis translationes, inscriptiones seu tabulæ de iisdem factæ : reliquiæ ecclesiæ Zamorensi concessæ : monasterii fortuna.

Hactenus pauca illa, quæ de S. Martini gestis novimus, deprompsimus ex illustrissimi Manrici Annalibus Cisterciensibus, ex quibus etiam cetera quædam ad ejusdem gloriam posthumam spectantia referemus. Caput 5 anni 1252 sic orsus est : Hoc anno Ferdinandus Castellæ rex, quod olim avus, (imo proavus) condidisset imperator Alphonsus, monasterium, dictum de Bellofonte, seu de Peleas in Zamorensi diocesi, ob intemperiem aeris atque alia incommoda, quæ monachi in ea dudum experti essent, in alium locum commodiorem transtulit, atque nomen cum loco mutare jussit, ædificatis, ipsius regis expensis, novis habitationibus, quas sive ab ipso, in quo surgebant, fundo supra modum amœno; sive ex sanctorum, quibus præparabatur, conversatione, Vallem-Paradisi præcipit appellari, litteris de translatione expeditis appellationeque, quas ex archivis ejusdem monasterii (insigne monumentum regis pietatis largitatisque, atque ejus, quam Cistercio exhibebat, venerationis) breves et graves pro meo more transcribam.

Monasterium
Bellifontis
munificentiâ
S. Ferdinandi
regis.

50 « Ferdinandus rex Castellæ et Toleti, Legionis et Galleciæ Dei gratia, omnibus, ad quos præsens scriptum pervenerit, salutem et gratiam. Scripturæ sacræ testimonio declaratur, quod spiritualis homo propositum non mutat, cum pro salute animæ suæ utilius aliquid meditatur : inde est, quod, cum abbas et monachi monasterii DE BELLO-FONTE, quod PELEAS generaliter appellatur, Ordinis Cisterciensis, ibidem diutius fuerint conversati, et propter inæqualitatem loci, et aeris distemperantiam graves corporum ægritudines et alia incommoda quamplurima sustinerent, propter quæ divinum servitium, ad quod specialius sunt adstricti, commode explere non possunt, ut ex voto tenentur; eorum tranquillitati providere volentes, et ut religio temporibus nostri Dei servitio suscipiat incrementum, dictos abbatem et monachos transferimus ad monasterium, quod mandavimus constituendum in loco, qui VALLIS-PARADISI vulgariter appellatur; firmiter prohibendo, ut deinceps, nisi VALLIS-PARADISI locum, sive monasterium, aliquis audeat appellare. »

E

F

51 « Si quis ergo hanc chartam infringere, seu in aliquo diminueri præsumperit, iram Dei omnipotentis plenarie incurrat, et regis parti mille aureos in cauto persolvat, et damnum super hoc illatum prædicto monasterio restituat duplicatum. Facta charta apud Avilam, regis expensis, secunda die Novembris, æra M CC LXX; id est, anno vulgari 1252, subductis inde annis 58. Ferdinandus, cujus charta est, fuit hujus nominis III Castellæ ac Legionis

cujus charta
recitatur.

situm et no-
men mutat
anno 1252.

A Legionis rex, non minus sanctitate, quam rebus bellicis adversus Mauros in Hispania gestis celeberrimus, cujus gesta illustrata apud nos sunt ad diem 30 Maji, quo colitur, Romanoque inscriptus Martyrologio legitur. Matrem hic habuit Berengariam, regni Castellani heredem, patrem Alphonsum IX regem Legionensem, avum Ferdinandum II, Alphonsi imperatoris Hispaniæ filium tertium, qui proinde Alphonsus imperator, monasterii Belli-fontani conditor, S. Ferdinandi proavus, non avus fuit, sicut Mauricus dixit, sive id casu factum fuerit, sive ex confusione alterius Alphonsi, Castellæ regis, quem idem sanctus rex maternum avum habuit.

Eodem circiter anno Sancti corpus

52 Translato in mitiorem locum monasterio, transferendum etiam fuit sacrum ejusdem primi Abbatis corpus, quod circa eundem annum 1252 factum esse, docent inscriptiones, seu tabule ad secundum tertiumque illius tumulum, seu depositorum ossium loca apposita. Prima ad secundum illius tumulum, ab Annalista ad annum 1152 num. 7 transcripta, sic habet: Sub hoc lapideo tumulo est lapis planus, et sub eo lapide est cavum lapideum, in quo sacrum corpus patris nostri Martini Cidis, abbatis primi hujus monasterii (quod monasterium alibi constructum in initio dicebatur Monasterium sanctæ Mariæ de Peleas, et huc translatum dicitur Vallis paradysi) sepultum est anno ab Incarnatione Domini M. C. LII, in qua sepultura fuit asservatum per octoginta annos, videlicet usque ad annum M. CCXXXII, in quo anno transvecta sunt dicta sepultura et præfatum sacrum corpus ex ecclesia prioris ædificii ad hoc sacellum, quod ex tunc vocatur SANCTI MARTINI ABBATIS, ubi per tercentum et duos annos mansit reconditum in prædicta sepultura, lapide cooperta, et per multos annos clatro ferreo circumseptum. Postmodum ablato clatro superpositus est hic tumulus lapideus, non ruditer elaboratus, anno MD. XXXIV.

in aliud sacellum translatum est

55 Inscriptionem hanc prioris tumuli esse, ait, Mauricus; at non omnium primum, sed priorem a prima translatione intelligendum esse, eadem ipsa clamat inscriptio. Adjectus annorum numerus, quibus sacrum corpus in suo primo sepulchro jacuit, cum assignato primæ translationis tempore concordat; nam anni octoginta anno Christi 1152, quo ille obiit, additi annum 1252 producant. Hinc Annalista ibidem num. 5 emendandam merito monet Lectionem octavam Officii Ecclesiastici, in qua licet verbis supra datis idem mortis annus, idemque octoginta annorum spatium mortem inter primamque translationem medium assignentur, nihilominus hæc anno Christi 1202 contigisse legitur. Sic enim, eodem Annalista teste, ibidem dicitur: Postmodum circa annum M. CC. II (in quo pro translatione domus rex Ferdinandus ex Abula civitate regales litteras expeditit ad sacellum, quod sibi antiqui patres adquisierant, pretiosum illum thesaurum asportarunt. Pro anno M. CC. II substituendum esse M. CC. XXXII, ipsæ quoque probant laudatæ Ferdinandæ litteræ, non ante diem 2. Novembris anni æræ Christianæ 1252 datæ. Quam ob rem in altera inscriptione, suo loco pariter danda, eadem translatio rectius circa annum M. CC. XXXII facta legitur.

54 Observandum præterea est, in hac prima translatione, non solum sancti Abbatis corpus, verum etiam ipsam, in qua jacebat, sepulturam, quam eadem inscriptio cavum lapideum vocat

(ego loculum marmoreum sæævumve interpretor) simul esse transvectam, eoque in sacello infosam humo, superimposito sepulchrali lapide, additisque religionis ergo clathris ferreis, qui sacri depositi profanationem prohiberent. Aucta vero deinceps Sancti veneratione, post annos trecentos ac duos, seu anno 1354 pro clathris substitutus fuit honorificentior tumulus, de quo apud Mauricum in Appendice post tomum IV eorundem Annalium, seu in serie abbatum Palaciensium, abbate LXXIX num. 16 in eadem inscriptione minus accurate repetita additur: Quamvis a devotis fidelibus pie fuerit deformatus; nimirum ut quippiam e Sancti tumulo reliquiarum loco haberent; sed fortasse ista verba interpolatoris potius sunt, quam primæ inscriptionis. Verisimile quoque est, occasione hujus translationis captum esse in ista nova ecclesia vel sacello Officium Ecclesiasticum celebrari, quod anno 1340 ad universam Observantiam Hispanicam extensum fuit, quod hactenus, neque id a multis annis, solum in propria ecclesia celebrabatur; ut dictum est num. 6.

AUCTORE C. S. una cum suo loculo: tunc etiam forte captum de illo Officium celebrari.

53 Porro in eodem isto sacello sacrum pignus usque in annum 1619 permansit, quo ferme quatuor sæculorum lapsu nihil de illo insuper factum didici præter ea, quæ Annalista ad annum 1152, cap. 4, num. 5 narrat, et ego malo illius, quam meis verbis exponere. Traditione, aut, quam scripto, aut pictura, compertius est, ab anno M. CC. XXXII, quo prima fuit translatio celebrata, usque ad annum M. DC. XIX, quo secunda et celebrior hoc nostro sæculo, multorum animis incedisse, sacri corporis exuvias inviserit (id est, opinor, inspicere,) quos tamen omnes, aut inflicta audaciæ pœna, aut repente de cælo terror incussus, ab inceptis aruerit: excæcato primum sacerdote, suppreto conventus, qui solus ausus; cui postmodum, peracta poenitentia, ad sancti Viri sepulchrum visus redditus: dein cum totus conventus accessisset, et sacerdos in albis præparatus aggrediretur opus, repentino tremore percussos omnes abstinuisse ab opere, satis superque gratos divino Numini, quod indemnes evaderent: denique sæculo patrum diffusa nebula ac replente capellam, destitisse id ipsum ausos, non sine ingenti omnium admiratione. Hæc Mauricus ex traditione, mihi penitus incerta.

E Traditio de inspectione ejusdem corporis divinitus impedita.

56 Exploratoria sunt, quæ ibidem subjicit num. 6, sic modeste præfatus: Hæc ergo gloria reservata nobis cælesti providentia; non quia melioribus, sed quia egentioribus Sancti patrocinio, prædicto anno, Christi nimirum M. DC. XIX, reverendo patri, fratri Andree de Cordaba, tunc Vallis paradysi abbati, cæterisque alumnis ejusdem domus, imo et toti ecclesiæ Zamorensi, felix contigit, post multas sane preces et sacrificia, ut sacrum corpus, a sepulchro priori erutum, atque ad sacellum majus ecclesiæ, ipso Sancto volente, translatum sit, ingenti concursu confinium populorum. Hisce consonat octava Lectio Officii illius proprii, in qua post verba num. 29 recitata sic pergitur: Ac tandem honorificentissime, apparatu insigni, magnoque populorum, nobiliumque virorum ac foeminarum, et cleri ac Religiosorum concursu, ex sacello prædicto in humeris sacerdotum advectum, per manus Joannis episcopi Zamorensis in tabernaculo ecclesiæ monasterii Vallis paradysi, summa lætitia affectuque ferventissimo collocatum est die

F Transferitur denuo in ecclesiam Vallis paradysi anno 1619.

AUCTORE
C. S.

die septimo mensis Octobris anno ab Incarnatione Domini M. DC. XIX ad honorem et gloriam Dei omnipotentis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, qui vivit et regnat per infinita saecula saeculorum. Amen.

ut etiam docet
inscriptio,
quae recitatur.

57 *Accipe etiam inscriptionem, quam Annalista huic novo sacri depositi loco appositam esse, ibidem num. 8 asserit, atque ita recenset: Sacrum corpus S. Martini Cidis, primi abbatis hujus monasterii, alibi statim post felicem ejus transitum sepultum est, in ecclesia videlicet prioris aedificii, ubi per octoginta annos requievit. Inde translatum est circa annum M. CC. XXXII ad ecclesiam, quae ex tunc dicitur S. MARTINI ABBATIS; ibique per CCC. LXXXVII annos est asseratum: tandem honorificentissime, apparatu insigni, magnoque populorum concursu, viro- rum nobilium ac illustrium feminarum coetu non parvo, sericisque tapetibus hoc magno templo perornato, cantorum melodia, permultis multiplicibusque artis poeticae varietatibus, circumstantibus diversorum Ordinum viris religiosis, comitantibus reverendis abbatibus monasteriorum S. Martini de Castegneda, de Nogales, de Benauides, et istius domus, in humeris monachorum e sacello sui nominis asportatum, per manus illustris, ac reverendis. D. D. Joannis Zapata Osorio, episcopi Zamorensis, assistentibus sibi praedictae ecclesiae sanctae illustribus dignitatibus, associantibusque ejusdem sanctae ecclesiae viris nobilibus, in tabernaculo ecclesiae hujus monasterii, Vallis paradysi ab antiquissimis temporibus communiter nuncupati, summa laetitia, affectuque reverentissimo collocatum est die septimo mensis Octobris, anno ab Incarnatione Domini M. DC. XIX, totam sanctam Ecclesiam Catholicam summo Pontifice Paulo V, hujus nominis, gubernante, Catholicissimoque rege Philippo III regnante, ad honorem Dei omnipotentis, Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, qui vivit et regnat per infinita saecula saeculorum.*

Dantur item
epitaphium
Sancti, et pars
postrema

58 Sequitur (sic ibidem pergit Annalista) alia inscriptio seu epitaphium: « Quis hic? Cid ille » fortis? Haud is. Marsne fortissimus? Neuter: » sed fortior utroque Martinus Cidis, Cistercii » splendor, decus Hispaniae, Castellae scutum, » Zamorensium gloria, soli gemma praefulgens, » poli sydus praeclarum, domus basis firmis- » sima, sacrae et magnae prosopiae archiman- » drita primus, in Paradysi Valle arbor salu- » tis. » Ex cognomento Cidis alludit ibi epitaphii auctor ad celebrem illum bellatorem Rodericum Cidum, cujus breviter memini num. 11. Ceterum subjungo hic postremam partem inscriptionis, quam ad S. Martini tumulum in sui nominis sacello, ad quod illius corpus primo translatum fuit, appositam fuisse diximus, et cujus primam partem jam dedimus num. 52. In hac itaque post ibidem transcripta, quae priorem illam translationem memorant, sequuntur apud Manricum alia, quae de secunda meminerunt, quidque eo loci supersit, exponunt hoc modo.

inscriptionis
ad secundum
tumulum.

59 Dictum S. Patris nostri corpus translatum est ad ecclesiam monasterii, ibique in perpulchro tabernaculo juxta altare majus gloriosissime collocatum per manus illustrissimi ac reverendissimi D. D. Joannis Zapata Osorio, episcopi Zamorensis, die VII Octobris. Itaque

sub jam dicto lapide plano (vide num. 52) ex eo die in dicto cavo tantummodo est terra, qua praenominatum S. Patris nostri corpus fuit obvolutum, et ea, in quam fuit resolutum, simulque aliquot parvae reliquiae ejusdem sacri corporis, ac denique ibidem reperietur oclusa lapidea capsula, alio lapide plano cooperta, in qua per aliquot dies saepe jam dictum sacrum corpus mansit repositum usque ad tempus translationis supra assignatae. Insuper et terra fuscior, quae immediate reperietur superposita ipsi lapidi plano, qui operit sepulcrum (et relicta est ibi tempore translationis) reverenter tractetur; quia debuerat supponi dicto lapidi, si caperetur; sed superfuit, et operata mansit albiori terra et lapidibus solutis et rudibus * in superiori cavo praedicti sepulchri. Ad honorem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus per infinita saecula. Amen.

* an ruderi-
bus?

40 Hactenus de S. Martini corpore, translationibus ac sepulturis ex Manrico, qui in supra laudata Serie abbatum Palaciensium de concessis Zamorensi civitati ejusdem reliquias, postquam ibidem num. 17 postremam translationem narravit, haec adjecit: Nec multo post eadem urbs Zamora ab abbate et monachis integro osse Sancti donata est, quod ipsa devotissime suscepit, atque in sacario ecclesiae cathedralis decenter collocavit, non minori concursu cleri et populi. Ejusdem donationis pariter mentionem praemisera in Annalibus ad annum Christi 1132, cap. 4, num. 6, Extant, inquit, epistolae, ecclesiae Zamorensis, atque ipsius episcopi, ad eundem abbatem (Andream de Corduba) conventumque, gratulationis plenae ac reverentiae in Sanctum, ex cujus ossibus frustum (os integrum supra dictum est) accepissent. Extant et aliae abbatibus et conventus Carracetensis, idem sibi conferri, postulantium; sed quas vulgari idiomate conscriptas referre nobis satius, quam transcribere. An Carracetensibus suae preces successerint et votis, tacente Manrico, nescio.

Reliquiae Zamorensibus concessae, ab aliis expetite.

41 Porro ibidem num. 9 promiserat fore, ut, qui ex his omnibus quaedam breviter per anticipationem hactenus dixerat, reliqua fusius... suis temporibus exponeret; verum ille sui Ordinis Annales ultra annum Christi 1256 non perduxit, nec nobis aliunde plura suppetunt. Quapropter cogimur huic Commentario finem imponere, dolentes, quod hujus sancti Abbatis gesta vel coavorum incuria numquam fuerint litteris consignata, vel posterorum negligentia, temporumve injuria, sint amissa, aut certe lateant. Coromidis igitur loco hic adscribo, quae saepe laudatus Annalista ad annum Christi 1157, cap. 5 num. 9 de ejusdem Vallis-paradisi monasterii veteri ac recentiori statu annotavit. Haec, (inquit) de initiis insignis monasterii, quod sanctitate et doctrina monachorum non semel erit nobis repetendum. Numeratur in litteris Innocentii Papae tertii, atque Gregorii noni, legatis et causis commissis ejus abbatibus de quibus infra. Est et in libris Camerae Apostolicae, in Zamorensi diocesi, ad quam pertinet, sexaginta dumtaxat florenis valorata, praedives alias domus, quamvis hoc sacculo (decimo septimo) tenuioribus redditibus, ut fere aliae.

Vallis-paradisi status ac fortuna.